

TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA ASOSIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH

Kadirova Shahnoza Aminboyevna

Urganch Davlat Universiteti

“Pedagogika” fakulteti “TSMG” kafedrası o’qituvchisi

shahnozaqodirova4488@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolaning maqsadi tasviriy san'at darsida ta'lim kompetensiyasini qo'llashdir. Umumjahon bilim, ko'nikma va malakalarning yagona tizimini rivojlantirish, shuningdek talabalarning mustaqil faoliyati va shaxsiy javobgarligi tajribasini rivojlantirish, ya'ni bular ta'limning zamonaviy sifatini belgilaydigan asosiy kompetensiyasidir.

Kalit so'zlar: kompetensiya, semantik, vizual, natyurmort, manzara, kommunikativlik, motivatsion, konstruktivlik, mazmunli- operatsion, mazmuni kognitiv, instrumental ijro, komponentlar, motivatsion.

Abstract. the purpose of this article is to apply educational competence in a fine arts lesson. The development of a unified system of universal knowledge, skills and competencies, as well as the development of the experience of independent activities and personal responsibility of students, that is, these are the main competencies that determine the modern quality of Education.

Keywords: competence, semantic, visual, Still Life, Landscape, communicativity, motivational, constructivism, meaningful - operational, content cognitive, instrumental performance, components, motivational.

Kompetensiya (lat. *competentia*- loyqlik, mansublik)-har qanday kasb yoki mansabdor shaxsning fan bo'yicha egallagan nazariy bilimlari, amaliy ko'nikma va malakalarni turli xil masalalarni yechadigan xususiyatlar doirasi. "Kompetentli" tushunchasi (lat. *competens, competentis*-mos; qobiliyatli) - kompetensiyaga ega; bilimdon, mahoratli. "Kompetentsiya" - "kompetentli" dan olingan-kompetensiyaga ega bo'lish; ma'lum bir sohada biron bir narsani hukm qilishga imkon beradigan bilimga ega bo'lish. Kompetentsiya- talabaning kompetensiya bilan bog'liq bilim va ko'nikmalarning faoliyatiga shaxsiy munosabatini o'z ichiga olgan. Kompetentsiya- bu talaba shaxsiyatining mavjud fazilatlar to'plami va ma'lum bir sohadagi faoliyatning eng kam tajribasi. Hozirgi vaqtda o'quv jarayonida talabalar nazariy bilimlar to'plamini yetarli darajada o'zlashtira oladilar, shu bilan birga ta'lim muhitida ozgina qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa muayyan muammoli vaziyatlarni yoki ta'lim muammolarini hal qilish uchun ushbu bilimlardan foydalanishni talab qiladi. Kompetentsiya deganda talabaning ma'lum bir ijtimoiy va shaxsiy ahamiyatga ega muhitda ishlash tajribasi tufayli uning shaxsiy fazilatlari (semantik yo'nalishlar, bilimlar, ko'nikmalar, qobiliyatlar) majmui tushuniladi.

Ta'lim kompetensiyasi- bu samarali faoliyatni amalga oshirish uchun haqiqiy voqelik ob'ektlarining ma'lum bir doirasiga nisbatan talabaning o'zaro bog'liq

semantik yo'nalishlari, bilimlari, ko'nikmalari, ko'nikmalari va ish tajribasi yig'indisida ifodalangan ta'lim tayyorgarligiga qo'yiladigan talab.

Ta'lim kompetensiyalari:

1. Kompetensiya nomi (asosiy, umumiy fan, fan kompetensiyasi);
2. Kompetensiya kiritilgan voqealikning haqiqiy ob'ektlarini o'rab olish;
3. Kompetensiyaning ijtimoiy va amaliy ahamiyati;
4. Talabanning ushbu ob'ektlarga nisbatan semantik yo'nalishlari, kompetensiyaning shaxsiy ahamiyati;
5. Haqiqat ob'ektlari doirasi haqida bilim;
6. Haqiqiy ob'ektlarning ushbu doirasi bilan bog'liq ko'nikmalar;
7. Haqiqiy ob'ektlarning ushbu doirasiga nisbatan faoliyat usullari;
8. Ushbu kompetensiya sohasidagi talaba faoliyatining minimal zarur tajribasi (o'qitish bosqichlari bo'yicha);
9. Ko'rsatkichlar-talabanning malakasi darajasini (darajasini) aniqlash uchun (o'qitish bosqichlari bo'yicha) o'quv va nazorat-baholash topshiriqlarining na'munalari.

MDH davlatlari olimlari qatorida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kompetensiyalari, shu jumladan pedagogik kommunikativlik kompetensiyalari masalasi Adolf V.V., Kozlova N.B., Xayrullin A.R., Malinskaya L.L. Mokrousov S.I. va boshqalarning tadqiqotlarida atroflicha o'rganilgan.

Tasviriy san'at o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini o'rganishga bag'ishlagan tadqiqotlarda ushbu turdagi kompetensiyalarning tarkibiy qismlari alohida taxlil qilingan. Jumladan, V.A. Adolf o'qituvchining kasbiy malakasini quyidagi tarkibiy qismlardan iborat deb hisoblaydi: motivatsion, maqsadni belgilash va mazmunli- operatsion.

N. B. Kozlovning fikricha, o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasining mazmuni kognitiv, motivatsion va faoliyatli komponentlarni o'z ichiga oladi.

A.R. Xayrullin tasviriy san'at o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi mazmuniga quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi: motivatsion, instrumental ijro va tasviriy- ijodiy.

L.L. Malinskaya bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini quyidagi tarkibiy qismlarga ajratadi: professional tasviriy-pedagogik yo'nalish, kasbiy kompetensiyalar (kompetensiyalar tasviriy-pedagogik faoliyat sohasida: tasviriy san'at, pedagogika, psixologiya; tasviriy-ijodiy faoliyatning yetakchilik qobiliyati, tasviriy faoliyatning texnologik usullarini o'zlashtirish; kasbiy ahamiyatga ega shaxsiy xususiyatlar (tasviriy-majoziy fikrlash, tasavvur, badiiy obraz yaratish qobiliyati, ijodiy faoliyatlilik, o'z-o'zini tartibga solish qobiliyati, kasbiy harakatchanlik, mahsuldorlik, tashkiliy qobiliyat, talabchanlik, qat'iyatlilik, ishchanlik, kommunikativlilik, konstruktivlilik).

S. I. Mokrousov nuqtai nazaridan tasviriy san'at o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi mazmuni quyidagilardan iborat: universal (asosiy) kompetensiyalar: axborotlashgan, ijtimoiy-kommunikativ; umumiy kasbiy

(pedagogik) kompetensiyalar: proeksion, tashkiliy, kognitiv; maxsus professional kompetensiyalar: uslubiy, analitik, tasviriy, madaniy.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining pedagogik kommunikativlik kompetensiyasini shakllantirish jarayonini o'rganish asosida mavjud pedagogik mexanizmlarini takomillashtirishdan iborat. Umumiy madaniy kompetensiya barcha odamlar uchun umumiy bo'lgan milliy madaniyatni bilishni va ushbu sohalarida tajriba orttirishni ta'minlaydi;

O'quv va kognitiv kompetensiyalar. Bularga talabaning faoliyatning mantiqiy, uslubiy, umumiy ta'lim elementlarini o'z ichiga olgan mustaqil qidiruv-kognitiv faoliyat sohasidagi kompetensiya to'plami kiradi.

Axborot kompetensiyalari. Bu ta'lim fanlari va ta'lim sohalarida, shuningdek atrofda butun dunyoda ma'lumot bilan ishlash mahoratini ajratib ko'rsatishadi - bu zamonaviy axborot vositalari, axborot texnologiyalarini o'zlashtirishdir.

Kommunikativ kompetensiyalar. Ushbu kompetensiyaga quyidagilar kiradi: turli tillarni bilish, atrofda odamlar va so'nggi voqealar bilan o'zaro ta'sir qilish usullarini bilish; guruhda, jamoada ishlash ko'nikmalarini egallash, turli xil ijtimoiy rollarni egallash qobiliyati.

Shaxsiy o'zini takomillashtirish kompetensiyari jismoniy, ma'naviy va intellektual o'zini o'zi rivojlantirish, hissiy o'zini o'zi boshqarish va o'zini o'zi qo'llab-quvvatlash va ulardan foydalanishga qaratilgan. Talaba o'zini doimiy ravishda zamonaviy inson uchun muhim bo'lgan shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish, psixologik savodxonlik, aqliy va xulq-atvor madaniyatini shakllantirishda namoyon bo'ladigan uning manfaatlari va imkoniyatlari uchun faoliyat turlarini o'zlashtiradi.

Tasviriy san'at darslarida siz quyidagilarni shakllantirishingiz mumkin:

-semantik kompetensiyalar, chunki vizual faoliyat talabalarning atrofda dunyoni ko'rish va tushunish qobiliyatini shakllantirishni o'z ichiga oladi;

- umumiy madaniy kompetensiyalar, chunki tasviriy san'at inson hayotining ma'naviy va axloqiy asoslari manbalaridan biri bo'lib, xalq an'alarining tashuvchisi hisoblanadi;

- shaxsiy o'zini takomillashtirish kompetensiyalari, chunki tasviriy san'at orqali ma'naviy o'z-o'zini rivojlantirishga, shuningdek hissiy o'zini o'zi boshqarishga erishiladi.

Kompetensiyani aniqlashda mavjud axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan to'g'ri foydalangan holda ma'lum bir doiradagi muammolarni hal qilish qobiliyati ta'kidlanadi.

Tasviriy san'at darsida ob'ektlarni qo'llash shakllari har xil bo'lishi mumkin:

1. Butun rasm reproduksiyasi sinfi uchun katta hajmadagi ko'rgazmalilik namoyishi. Talabalar taklif qilingan reproduksiyani tahlil qiladilar, rasm, kompozitsiyani muhokama qiladilar.

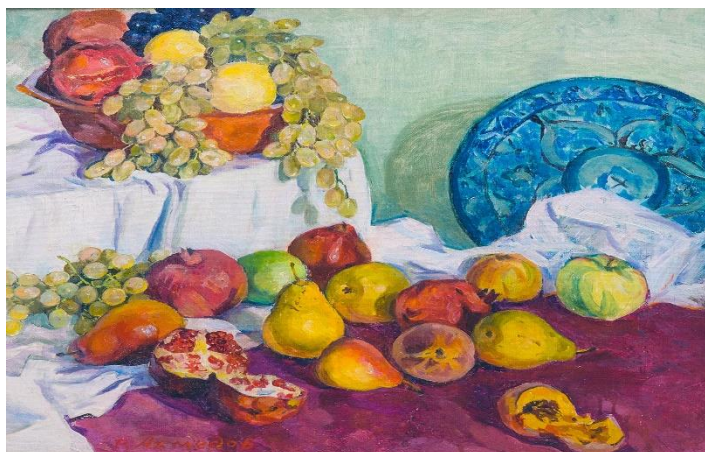
2. Talabalarning guruh ishi (raqobat o'yini: 5 daqiqada kim ko'proq rasm chizadi).

3. Frontal ish. (O'qituvchi materialni ekranga namoyish etadi va uning asosida suhbat o'tkazadi):

- Yovvoyi tabiat tasvirlangan tasvir janrining nomi ? (Manzara)
- O'lik tabiat qanday tasvirlangan? (Natyurmort)
- Malik Nabiyeving "Sohibqironning adolat mezon" asarida nima tasvirlangan?
- Raxim Axmedovning "Natyurmort" asarining reproduksiyasida nima tasvirlangan?

Malik Nabiyevi "Sohibqironning adolat mezon"

Raxim Axmedov "Natyurmort"

4. Mustaqil ish uchun talaba uchun darsdagi topshiriq. (O'quv mashqlarini bajarish).

5. Ko'nikmalarni mashq qilish. (O'qituvchi testlar va o'quv mashqlaridan foydalangan holda individual ta'lim shaklini tashkil qilish imkoniyatiga ega).

6. Boshqa darslarga tayyorgarlik ko'rish uchun dasturlar (o'qish, mehnat ta'limi, atrofdagi dunyo va boshqalar).

7. Talabalar tomonidan mustaqil topshiriqlar uchun foydalanish (shu jumladan rassomning ma'ruzalarini tayyorlash).

8. Tadqiqot va loyiha ishlarini tashkil etish.

Tasviriy san'at darslarida quyidagi fan kompetentsiyalari shakllantiriladi

1. Ishda tasavvur, tasavvurdan foydalanish, rasmda o'z fikrlaringiz va his-tuyg'ularingizni aks ettirish qobiliyati;

2. Ob'ektlarni tekislikda va hajmda tasvirlash qobiliyati;

3. Rasmdagi ob'ektning shakli, harakati, nisbatlarini aniqlash va yetkazish imkoniyatiga ega bo'lish;

4. Badiiy faoliyat ko'nikmalaridan uning turli turlarida (rasm, grafika, san'at va hunarmandchilik va boshqalar) foydalana olish.;

5. Vizual faoliyatingizda badiiy materiallarning ekspressiv imkoniyatlarini (bo'yoqlar, qalamlar, ko'mir, qalam, plastilin va boshqalar) tanlab olish va ulardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lish.;

6. Rasmning rangli dizaynini hal qila olish;

7. San'at asarlarini tahlil qila olish;

8. Badiiy terminologiyadan faol foydalana olish.

Talabalarni san'at olami bilan tanishtirish "san'at" ta'lim sohasining eng muhim vazifasidir. Uning asosiy maqsadlari orasida ma'naviyatni tarbiyalash, tabiat va inson shaxsiga axloqiy munosabat, badiiy did va majoziy - assotsiativ fikrlashni shakllantirish. O'qituvchi hayotdagi o'xshashliklardan maksimal darajada foydalanishi, mazmunli, tematik jihatlariga ko'proq e'tibor berishi kerak, tasviriy-badiiy materiallardan foydalangan holda.

Xulosa: tasviriy san'at darslarida rasmni tavsiflash ustida ishlash jarayonida talabalarning fan kompetentsiyalarini shakllantirish nutqni rivojlantirish, mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha ishlarning samaradorligini oshirishga yordam beradi, estetik tarbiyaga yordam beradi, talabalarni san'at olami bilan tanishtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. S.F. Abdirasilov "Tasviriy san'at o'qitish metodikasi" Toshkent-2012
2. Рахим Хасанов "Тасвирий санъат асослари" ИБ№ 4837 Гафур Ғулом номидаги нашриёт матбаа-ижодий уйи Тошкент-2009
3. Гафур Абдурахманов "Композиция" Тошкент-2009 й
4. Изобразительное искусство и художественный труд. 1-9 кл. / Под рук. Неменского Б.М. - М.: МДО, 1995
5. Горохова И.Ф. Формирование ключевых компетенций школьников на уроках технологии посредством взаимодействия основного и дополнительного оборудования
6. Гусарова Н.Н. Беседа по картине: Времена года // Худ. И.Ф. Дукк. – СПб.: ДЕТСТВО ПРЕСС, 1999.
7. Беда Г.В. Основы изобразительной грамоты: рисунок, живопись, композиция. 2-е изд. - М., 1986.

-
8. Хуторской А.В. Компетенции в образовании // Опыт проектирования: Сб. науч. тр. / Под ред. А.В.Хуторского. – М.: ИНЭК, 2007.
 9. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога // Педагогика. - 2003. - №10